

SADRŽAJ

Čitaocima u Srbiji	7
I Car Samuilo i Samuilova Bugarska u ocenama savremene bugarske istoriografije	13
II Evropa i Vizantija u drugoj polovini X veka	22
III Bugarsko carstvo (927–971)	29
IV Samuilov rod (oko 945–1014)	47
V Bugarin rodom	51
VI U dvoboju sa Vizantijom	56
VII Poslednja bitka cara Samuila	92
VIII Oslepljenje	98
IX 6. oktobar 1014. godine	103

X Gavrilu-Roman Radomir i Jovan Vladislav: porodična krvna osveta	107
XI 1018 – poslednja godina ranosrednjovekovnog Bugarskog carstva	126
XII Državno ustrojstvo Samuilove Bugarske	134
XIII Samuilove vojskovođe	143
XIV Epilog	153
XV Literatura	156
XVI Spomenici caru Samuilu	162
Beleška o autoru	167
Indeks	171

ČITAOCIMA U SRBIJI

Uvaženi čitaoci,

Vašoj pažnji ukazujem na moju knjigu o caru Samuilu. Pre sedam godina u Bugarskoj svečano je obeležena hiljadugodišnjica bitke na planini Belasici (29. jul 1014. g.) između vojski cara Samuila (997–1014) i vizantijskog cara Vasilija II (976–1025) i od Samuilove smrti (6. oktobar 1014). Tim povodom održano je nekoliko međunarodnih simpozijuma. Mnogobrojni referati su pokazali da faktografija istorije balkanskog jugoistoka s kraja X i početka XI veka nije do kraja proučena. U fond naučnog znanja ušli su neki novi fakti i interpretacije o burnoj i protivrečnoj balkanskoj istoriji. To me je podstaklo da promišljam o bugarskoj istoriji toga perioda.

Iznenadjujuće je da je tokom poslednjih godina duh poricanja u odnosu na istorijske izvore veoma bezobzirno ušao u medievistiku. Neki

naučnici osporili su nadimak „Bugaroubica“ cara Vasilija II ističući da se on pojavljuje tek u XIII veku. Drugi su osporili verodostojnost Bitoljskog kamenog natpisa cara Jovana Vladislava (1015–1018). Najzad, jedan je istoričar ustvrdio da nije bilo oslepljivanja Samuilovih vojnika. Tim povodom, jedan srpski kolega mi je u šali rekao: „Može biti da Justinijan nije bio vizantijski car“. Veoma je upadljivo da se ove „hipoteze“ vezuju za istoriju Samuilove države. Kao što i moje srpske kolege veoma dobro znaju, savremene političke okolnosti nalaze odraz u današnjim istorijskim interpretacijama davno minulih događaja. Pojava novih državnih formacija na Balkanskom poluostrvu krajem XX i početkom XXI veka prinudila je njihove političke elite da stvore državnu mitologiju o njihovoj neizmernoj starini i samostalnim istorijskim korenima. Tako je sa jasnom namerom započelo preinačavanje antičke i srednjovekovne bugarske istorije. Ova knjiga je odgovor na spekulacije u istoriji srednjovekovnog Bugarskog carstva. Zato kategorički smatram da istorija Samuilove Bugarske nije ni „opšta“, ni „podeljena“ sa nečijom drugom, nego je nesporno deo bugarske srednjovekovne istorije.

Titanski bugarsko-vizantijski dvoboj od 968. do 1018. godine jedan je od najdužih ratova na

Balkanu u razdoblju srednjovekovlja. Ličnost Samuila postala je simbol toga perioda bugarske istorije. On je bio i vojskovođa, i car čije je ime dominiralo u predstavama srednjovekovnih hroničara. Samuilo se pretvorio u personifikaciju Bugarske čak i posle svoje smrti. Iz tog razloga u bugarskoj medievistici posmatrani period označava se kao istorija Samuilove Bugarske.

Car Samuilo je ušao u uzajamne političke odnose i sa Srbima. Istorija bugarsko-srpskih odnosa od tog vremena ne pamti se samo po vojnim sukobima. Istorijska tradicija je kroz vekove sačuvala trajne uspomene na romantičnu ljubav između dukljanskog kneza Jovana Vladimira i Samuilove ćerke Teodore-Kosare. Istorijska dela, žitija, narodne legende i pripovesti o njihovom životu stvaraju se i u srednjem veku i u eposi nacionalnog buđenja. Njihovi autori prednost daju istoriji jedne bugarsko-srpske ljubavi u odnosu na surove opise međusobnih ratova dvaju naroda. Možda je upravo zato kult Svetog Jovana Vladimira toliko snažan ne samo u Srbiji, nego isto tako u Bugarskoj, Crnoj Gori, Albaniji.

Verovatno da neki od srpskih čitalaca zna nešto o istoriji susedne Bugarske. Kada ostavimo po strani političku istoriju, ispunjenu ratovima i

bitkama, i pogledamo u dušu Bugara videćemo jednu pomalo neočekivanu karakteristiku njihove istorijske sudbine: bugarska istorija je mnogo tužna! Radost zbog veličanstvenih vojnih pobeda gotovo uvek je praćena stradanjem i patnjama. Upravo tako se desilo u Bugarskoj krajem X i početkom XI veka, kada je na čelu države i naroda stajao Bugarin Samuilo.

Srpskim čitaocima želim prijatno čitanje, a onima koji izraze veće zanimanje za bugarsku istoriju toga perioda preporučujem novoobjavljenu bibliografiju na tu temu.¹

Iskreno se zahvaljujem kolegi prof. Radivoju Radiću na lepom i korektnom prevodu moje knjige.

Neka je Bog sa Vama u ovim vremenima iskušenja!

Doc. dr Georgi N. Nikolov
Sofijski univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“
Sofija, 6. avgust 2021. g.
(Preobraženje Gospodnje)

¹ G. N. Nikolov, S. Arizanova, *Самуилова България в българската историопис. Библиография (1945–2020)*, Makedonska biblioteka № 54, Sofija 2020.